

Změny v trestní odpovědnosti poskytovatelů zdravotních služeb

Dne 1. prosince 2016 nabyla účinnosti vládní novela měnící zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, mezi jejíž hlavní body patří koncepční změna vymezení trestných činů dopadajících na právnické osoby a úprava jejich přičitatelnosti. Tato zásadní změna zahrnující nově i trestné činy proti životu a zdraví stejně jako i trestný čin neoprávněného nakládání s osobními údaji, může významně zasáhnout i poskytovatele zdravotních služeb.

Původní zákon o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2011 stanovil taxativně celkem 83 trestných činů vztahujících se na právnické osoby. Zákonodárcem provedený taxativní výčet nicméně vedl k poměrně nelogickému stavu, kdy za velké množství trestných činů, které jsou typicky spojené s činností (nejen obchodních) korporací, právnické osoby trestně odpovědné nebyly (např. trestné činy ublížení na zdraví a další).

Koncept trestní odpovědnosti

Koncept trestní odpovědnosti právnických osob je relativně složitý. Za prvé se musí jednat o trestný čin, který je uveden v trestním zákoně. Za druhé, musí být spáchán v zájmu právnické osoby nebo v rámci její činnosti. Třetí podmínkou je vymezení osob, jejichž jednání se právnické osobě přičte (tj. ne každé jednání jakéhokoliv zaměstnance může vést k trestní odpovědnosti zaměstnavatele jako právnické osoby).

Vymezení jednajících osob

Trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak

- statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,
- osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost
- ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby
- zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů, jestliže jedná na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby (příp. vedoucího pracovníka) anebo je jeho jednání důsledkem neprovedení takových

opatření ze strany nadřízených osob, které by mohly vést k odvracení následků spáchaného trestného činu.

Vymezení trestných činů vztahujících se na právnické osoby

Nově se mění pozitivní výčet trestných činů, jichž se může dopustit právnická osoba, na výčet trestných činů, jichž se právnická osoba dopustit nemůže, tj. negativní výčet. Právnická osoba tedy je podle novelizovaného znění zákona trestně odpovědná za všechny činy vyjma těch, které jsou v § 7 zákona taxativně vymezeny (konkrétně se jedná o 21 trestných činů). Došlo tak k zásadnímu rozšíření trestní odpovědnosti právnických osob. S novým vymezením trestných činů, které může právnická osoba spáchat, se očekává i její rozšíření do oblasti poskytování zdravotních služeb resp. zdravotní péče, neboť tato úprava poškozenému značně může ulehčit situaci stran dokazování, jelikož jej za něj provede orgán činný v trestním řízení.

Přičitatelnost trestných činů právnickým osobám

Další významnou změnou je úprava § 8 zákona specifikující podmínky trestní odpovědnost právnických osob tzv. přičitatelnost. Nově již nemohou být právnické osobě přičitatelné trestné činy téměř vždy jako v původní úpravě, ale může dojít ke zproštění trestní odpovědnosti právnické osoby v případě, že „vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu zabránila“. V jaké míře bude „vynaložené úsilí, které lze spravedlivě požadovat“ ve skutečnosti po právnických osobách požadováno, bude záviset především na tom, jak budou se zákonem pracovat soudy. Dle tvůrců zákona se předpokládá, že by liberace (vyvinění) měla být soudem uznána jen v případě, že právnická osoba fakticky činila reálné kroky, které mají za cíl předejít trestné činnosti, a neměla by tedy stačit pouhá existence formálního dokumentu, který by nebyl nijak prosazován.

Specifické instrumenty vyvinění právnické osoby

Má-li se právnická osoba (tedy i poskytovatel zdravotních služeb) mít možnost vyhnout se trestní odpovědnosti tak, aby se jednalo výlučně o trestněprávní odpovědnost podřízené osoby, která trestný čin spáchala (konkrétního lékaře či jiného zdravotnického pracovníka v pozici zaměstnance), jsou na ni kladeny požadavky k učinění určitých opatření. Spadají sem povinnosti řádného řízení a kontroly, včetně povinností k předcházení páchaní trestné činnosti v rámci poskytovatele zdravotních služeb, např. vnitřní předpisy, etický kodex, ombudsman,

compliance program, ale i pravidelné vzdělávací akce včetně ověření jejich účinnosti v rámci dané právnické osoby.

Závěr

Poskytovatelé zdravotních služeb by měli - v souvislosti s touto významnou novelou rozšiřující jejich případnou právní odpovědnost – zavést příp. rozšířit postupy v rámci své činnosti, které mají potenciál riziko spáchání trestného činu snížit na minimum, popř. ho co nejdříve odhalit, zajistit reálně fungující kontrolní mechanismy a dokumentace dokládající jak jsou postupy nastaveny a jak fungují, a to v kontextu trestných činů, kterých se jejich zaměstnanci mohou dopustit a s jakou pravděpodobností. Rovněž je vhodné konzultovat s pojistitelem odpovědnosti, v jakém rozsahu a zda vůbec stávající pojistná smlouva pokrývá i vyvození případné trestní odpovědnosti (byť spáchané z nedbalosti) z titulu odpovědnosti právnické osoby.

Právní předpisy

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů